

Stela Covaci
București

De o întreagă viață, atunci când vine vremea sărbătorilor Nașterii Domnului, cu alaiul lor, înălțător ca rugăciunea, de colinde¹ și poezii, intru fericită în acel univers sacru al inocenței. Le-am învățat de la mama mea sfântă și părăsită alături de bunica Aglaia, luptătoare cu sânge nobil polonez. Afară ningeaa strașnic. Venea „cumplita iarnă” peste satul Rădăuți-Prut, sat de graniță cu Basarabia ocupată și eliberată de sub ruși, în anii războiului. În nopțile din ce în ce mai lungi, noi copiii, adunați ca niște animăluțe după sobă, cu lampa de gaz dată foarte mică, le repetam cu nesaț și emoție. În timpul acesta, cineva ne pregătea o carte, ilustrată cu pană de înger, gravând pe sticla geamurilor joase întruchipări diamantine, păduri luxuriante de ferigi și animale fantastice.

Recitam din Octavian Goga:

*Luna-și picură argintul.
Tremurându-l pe fereastră;
Vede-atâta împăcare
Străjuind căsuța noastră...
Iată vin colindătorii/
De sub țol ridică capul
Două fețe bucălaie,
Blând zâmbește din icoană
Cuviosul Nicolae.*

Sau, Otilia Cazimir:

*Lerui Doamne, Ier,
S-a ivit o stea pe cer,
Prea curată, luminată
Să vestească lumea toată...*

Sărăcăcioasa încăpere a bunicii se umplea de lumină. Credeam în miracole, pe când din cer ningeaa cu jucării și bunătăți numai de noi închipuite. Din misteriosul huci, de pe dealul Coșeriului, de dincolo de sat, spre Coțușca, îl zăream aproape aievea, prin fuioarele de viscol, pe Moș Crăciun, uriaș până la cer, cu un brad împodobit și cu o desagă cu daruri în spate:

*Vine, vine iată-L că vine,
Vine, vine, și Moș Crăciun
Ieșiți afară, ieșiți cu toții,
Ieșiți afară ca să-l vedem...*

*În Ajun, colindând pe la ferești îl întrebam:
Moșule de unde vii?*

*Ne răspundea:
Iacă, vin din moși strămoși,
Încărcat cu jucării
Să vă spun că-n noaptea asta
S-a născut Mântuitorul.
Na și ție, na și ție,
Închinați-vă frumos
Domnului Isus Hristos.*

Dimineața, după noaptea colindelor, ne trezeam cu ochii la crenguța țepoasă de corcoduș, împodobită cu câteva poleieli și ciucuri colorați, pusă în vas de lut, ca să înmugurească, în loc de brad. Scotoceam, apoi, multă vreme pe sub pernă, pe sub salteaua de paie, după darurile la care visasem tot anul. Era război și foamete pe pământ, doar în căsuța bunicii era cald, mirosea a busuioc sfînțit și a prăjiturile pudrate, coapte în rolă, în formă de stele sau lună. Măinile mamei și ale bunicii care ne mângâiau sau împleteau colăceii, miroseau a ga-roafe de câmp. În curând vom cânta:

*Măine-i Anul Nou/ Da, da e Anul Nou
Veniți cu toți în cor,
Veniți să vă urăm de Anul Nou...*

Ne pregăteam să urăm pe la ferești repetând cu glas tremurat balade istorice și plugușoare după culegerea lui Vasile Alecsandri. Unchii mei, cei patru frați ai mamei, flăcăi ce aveau să fie în curând concentrați în Marele Război ca să-și apere glia, isteți, veseli și ușor poeți, se adunau laolaltă și compuneau în colectiv plugușoare satirice la adresa diverselor năravuri, despre personaje reale din comună, amuzându-ne copios.

Peste ani, prin 1980 poetul basarabean Grigore Vieru a reușit, pentru prima oară, să ajungă, în casa noastră, printre frații lui, fascinanții poeți, în boema aleasă a acelor timpuri. Atunci s-a născut, compus pe versurile lui Grigore de către artistul plastic Sorin Dumitrescu, cântecul-colind „Ușoară maică, ușoară.../’.

Grigore Vieru, născut în același an și în aceeași localitate - Lipcani, cătunul Pererita ca și mine, mi-a povestit despre copilăria lui, atât de asemănătoare cu a mea, de dincoace de Prut. Românilor din Basarabia, schingiuiți și hăituiți, li s-a interzis cu desăvârșire să-și exprime credința, drept care, în serile de Ajun, se strecurau, prin vâgăuni spre malul Prutului păzit cu strășnicie de ruși, ca să surprindă, prin aerul tare al Noptii Sfinte, clinchetele zurgălăilor vestitori de dincoace de Prut, frânturi de colinde ~ sau plugușoare aduse de vânt sub imensa boltă cerească. Nimeni nu le putea interzice să creadă că vor afla de la steaua călăuzitoare că în viitor vor găsi poteci spre reînfrățire.

Am descoperit aceleași ecouri și semnificații exprimate dureros în poezia „Zurgălăul” din volumul „Primele iubiri” al poetului Nicolae Labiș, dăruit mie la apariție (octombrie 1956). Și acest copil genial, ucis bestial în luna decembrie 1956, a fost născut tot în anul 1935, în Țara de Sus a Moldovei ca și

*Plutea încremenită o tăcere:
Nici urători, nici câini, nimic, pustiu,
Când deodată, ca o adiere,
Cu glas scâncit, tremurător și viu,*

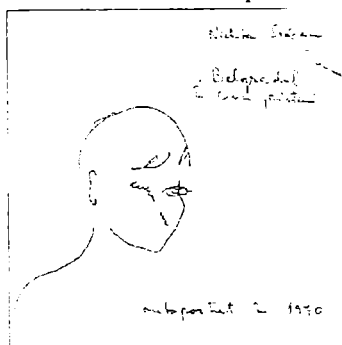
*S-a auzit un zurgălău cum sună,
Îndepărtat, cum sună subțirel,
De parcă nopții ar fi vrut să-i spună
Durerile știute doar de el...*

Trecură anii... Mă tulbură uneori o amintire dureroasă, halucinantă. E vorba de Ajunul Crăciunului din anul 1958 petrecut într-o celulă blindată din sediul anchetelor Securității din București, situat pe str. Uranus. Pereții solizi din beton nu lăsau să pătrundă nici un sunet de viață dinafară, nici măcar un dangăt de clopot. Eram împreună cu alte câteva schingiuite femei a căror menire dăruită de Dumnezeu era alta (mame, intelectuale, cu calități artistice aparte). Toate, în acea noapte, cu buzele strânse, am îngânat colindă după colindă, apoi le-am recitat în șoaptă. După stingere, de la ora zece udam cu lacrimi perna de plumb. Plângeam studenția mea pierdută pentru totdeauna odată cu întâmplările înfricoșătoare ale sfârșitului de an 1956: uciderea și înmormântarea supravegheată a mult prea tânărului mare poet, abia ivit, coleg și prieten, Nicolae Labiș, cel căruia îi cântasem, la fereastra de pe strada Miletin 14, ultimul colind: „*Măi vântule, vânt...*”

Trecură, rând pe rând, alte Crăciunuri, alte ierni și după cele aspre și vitregite, cerurile s-au înseninat. După pedepse nemeritate am avut curajul să mă căsătoresc cu colegul meu de Facultate și închisoare, ardeleanul tenace și înzestrat, Aurel Covaci, unicul martor al nopților de coșmar ale lui Nicolae Labiș. În familia noastră boemă și dăruită cu doi copilași bobinocari au venit alți poeți cu alte colinde și cu dorința profundă să-și reverse poezia simțirii lor în casa noastră, acum fericită. Primul a fost *Nichita Stănescu* perioada de apogeu a poeziei sale, un astru cu totul nou, tulburător pe bolta ușor limpezită de sacrificiul poetului Labiș, ca un ritual. A apărut poetul Nichita, de mână cu tânăra poetă *Gabrieila Melinescu*, frumoasă și prinsă în mrejele unei mari iubiri cu răsfăț, fericire și durere.

Între anii 1966-1970, Nichita a fost Moș Crăciunul copiilor noștri, iar *Gabrieila* era cea care le spunea, apoi le publica, poeziile și povești cu năstrușnici bobinocari.

În Crăciunurile acelea au apărut ca niște crai: temerarul impunător și enigmatic *Geo Bogza* cu care ciocneam șampanii evocând „*corăbii de demult*” sau elegantul, aristocrat al spiritului *Horia Lovinescu*, singur, părăsit de „*fetele lui*” dragi rămase dincolo de „*Cortina de fier*”. Trăia o depresie profundă,

aducea în dar coșuri cu fructe să înveselească Sărbătorile Sfinte. Ne încredințase secretul vieții și al viitoarei sale dispariții: când și în ce mod își va hotărî sfârșitul.

Mai apăreau sfios și melancolic poetul *Epifaniei*, *Daniel Turcea* și poetul *Adi Cusin* ce-mi era ca un frate. Ne-am cunoscut de mici copii, bunicii săi fiindu-ne megieși. Cu el colindam ca la Rădăuți-Prut. Într-un an a apărut și preotul *Gheorghe Ursachi*, fratele poetului, cu diagonală tricoloră încins peste piept. Acesta ne-a fericit cu alte colinde creștine, din Țara de Sus. Asta se întâmpla înainte de a emigra și a deveni apoi preotul Casei Regale din Versoix.

Ca să-l ferească și pe stăpânul casei, *pe Aurel Covaci*, apărea, cu repertoriul bihorean de colinde scriitorul *Titus Popovici*, cel care în adolescență cânta în corul bisericesc cu o splendidă voce de tenor și cu o memorie formidabilă.

L-am lăsat mai la urmă pe *Nichita*. Cu el am petrecut mai toate Crăciunurile și pentru că aceste cântări tradiționale se transformau într-o adevărată competiție poetul, pe genunchii căruia „*curgeau un șirag de aripi albe*” îngerești, ne uimea cu câte un „*colind de la Ploiești*”:

Vin, vin cu aripi de pelin
Șapte îngeri mari, șapte îngeri tari
Vin, vin...
Vin, vin cu aripi de mărar
Șapte îngeri mari, șapte îngeri tari...
Că astăzi curata, fecioara Maria
Naște pe Mesia, vin, vin...

După moartea Poetului, Crăciunurile au devenit mai triste. Îi cântam colindul de la Ploiești împreună cu Dora (soția adorată a poetului) și cu sora ei adolescentă, Mirela (înfiață de *Nichita*). În fața bradului majestos simțeam cum se revarsă, venind de undeva de foarte departe, spiritul poetului, oferindu-ne binecuvântarea: *Vin, vin...* poate din astrul lui preferat, steaua Canopus, cea mult palidă...

Nu pot să nu-l evoc pe poetul, mereu nefericit că nu este înțeles, mereu recitându-se. Eu i-am descoperit originalitatea încă de la debut. *Virgil Mazilescu* ne-a transmis într-o iarnă, cu vocea limpede și sfâșietoare „*Colindul prizonierilor români din Siberia*”. Îl adusese un învățător, fost prizonier, compus acolo de muzicianul Valentin Teodorian, acesta fiind captiv și el în Gulag. Învățătorul anonim l-a adus în dar scriitorilor cazați la Mogoșoaia. Marin Preda îl pomenește și el în „Cel mai iubit dintre pământeni”:

La fereastra amintirii ne-adunăm,
Cântecul de altă dată-l colindăm,
Și-a cernut un înger florile târzii
Peste fața mea senină de copil.

Refren: Mamă, mamă cresc nămeții și pierim
Fără glie, fără țară, velerim, velerim.

*Răbufnește-n aer stepa către cer,
Brazilii ard în vâlvătaia altui er,
Trec în caravană magii dorului
Peste fruntea rece-a luptătorului.*

Pentru final am rezervat un *Colind de țară*, să se știe, ca dintr-un testament veșnic, cărui neam a aparținut marele poet *Nichita Stănescu*, în simțire și cuget și căruia eu îi sunt adânc recunoscătoare pentru ajutorul său celestial vremurile vitrege din prezent.

*O, lerui-ler, țară,
patrie, pământ în care dorm
alătura, căciula cu panaș, tiară
și osul de strămoș, sceptru de domn.*

*O, ninge peste Sarmisegetuza
și lerui-ler și lerui-ler
însămânțata și lehuza
parte-a pământului de cer.*

*Se umflă, o, cu grâu în ea,
sub blana albă de zăpadă,
o lerui-ler, stăpâna mea,
hlamida mea de domn, zăpadă...*

Către "Stela"

*Rădăcina noastră în tăruguța de pământ
Că vremuri desigurărilor de noi pentru noi
Se gîndescăse sechestrul în cripte
Cum peste penamă de semnele egiptice
Țări și negrădite de stele
Lămură din spate precum urzile
Care te-ajung și te înfringe
Despădurărilor-te de corăbii care de rege
Țări și de angloa de noi pleșturi vîrte
cu-i prăvă
Țări și de noi angloa
Și de noi de noi cu noi mai de noi
Ce vremuri de noi, de noi de noi!
Căci noi de noi de noi de noi
Țări și de noi de noi de noi
Țări și de noi de noi de noi*

Nichita

Corneliu Zeana (București),
Cosmina Zeana (New York),
Damiana Zeana (München)

Trăim într-o lume de sunete, muzica le cuprinde pe cele armonice, plăcute auzului, iar omul este un rezonator, receptor și creator de muzică. La nivelul creierului există un centru, o arie corticală dedicată muzicii, plasată în emisferul drept, în timp ce vorbirea este guvernată de un centru specializat situat în emisferul stâng, respectiv cel dominant la dreptaci. La persoanele cu aptitudini muzicale deosebite, centrul muzicii este mai bine dezvoltat, are un plus de neuroni. Muzica ne exprimă, dar ne și modelează spiritual și afectiv. Relația dintre codificarea genetică și particularitățile morfologice ale corpului nostru este descifrată la un nivel satisfăcător, dar cea care se referă la psihic este abia la începutul cunoașterii, eforturile științei în această direcție fiind frânate de prejudecăți și chiar de tabuuri, așa cum a fost o vreme genetica în ansamblul său blamată de autoritățile subordonate ideologiei marxist-leniniste.

O descoperire recentă în domeniul psihogeneticii arată faptul că particularitățile noastre psihocomportamentale și caracteriale sunt condiționate genetic, adică nu sunt doar rezultatul educației. În acest cadru se plasează și cultura, iar faptul că ne simțim atrași de un anumit gen de muzică datorită unei forțe care vine din străfundurile subconștientului are un anumit determinism. Fiecare individ este unic și irepetabil, dar națiunile, popoarele, dețin în comun un anumit tezaur genetic, iar acesta le asigură specificul național, alteritatea, inclusiv atunci când vorbim de configurația psihologică. În timpul ultimului război mondial, americanii au făcut studii serioase în scopul definirii particularităților psihologice ale poporului român, de care urma să se țină cont în planificarea strategiilor militare care să permită înfrângerea adversarului. În toate războaiele moderne duse de americani s-a făcut apel și la caracterizarea psihologică a adversarului, chiar dacă principala lor armă sunt bombardamentele nimicitoare, culminând cu aruncarea bombelor atomice asupra unor orașe japoneze, inaugurând astfel capitolul războiului atomic. Pe lângă bombardamentul de proporții al Bucureștilor din 4 aprilie 1940, sau al Ploieștiului ș.a., americanii, dar și sovieticii, au luat în considerare caracterul blajin și toleranța românilor, devenită proverbială, permițând inclusiv jefuirea postbelică, de către sovietici, dar și postrevoluționară, de alții și de ai noștri, a bogățiilor acestei țări.

S-a scris mult despre identitatea națională, punându-se accentul pe unitatea de limbă, teritoriu, religie, cetățenie, asumarea naționalității, legăturile de sânge ș.a. Fiecare dintre acestea acoperă o parte a definiției dar nici una în mod complet. De pildă limba, este considerată foarte importantă. Irlandezii și-au pierdut limba, vorbesc engleza, dar spiritul lor național este puternic și total diferit de cel englez. De aici și conflictele din Irlanda de Nord pe care Marea Britanie o păstrează încă încorporată în teritoriul său fără prea multă justificare.